Afgaan in Afghanistan (2)

MS Zoals reeds werd aangeduid in het vorige editoriaal onder dezelfde titel *(Mil. Spect.* **150**(1981)(5)189), was het bepaald niet alleen de Sovjet-Unie die een meervoudig echec te lijden kreeg in Afghanistan. Ook de andere betrokkenen deden daar de ondervinding op dat hun tekortkomingen te eniger tijd wel moesten uitmonden in een *afgang*, zij het dat daarin nog graduele verschillen kunnen worden onderkend.

In de eerste plaats dient de schijnwerper dan te worden gericht op de andere partij die ter plaatse lijfelijk in het conflict optreedt: de rechtstreeks betrokken en overduidelijk belanghebbende Afghanen zelf. Uiteraard heeft de buitenwereld, die níét fysiek aan de strijd deelneemt, zich al sinds het eerste begin van de Sovjetrussische interventie in december 1979 afgevraagd in hoeverre het Afghaanse volk erin zou kunnen slagen de onderlinge meningsverschillen terzijde te stellen en zijn krachten te bundelen tot een werkelijk doeltreffend binnenlands verzet. Indien die vraag bevestigend zou worden beantwoord, zou dat stellig een welkom argument kunnen vormen voor hen die ook ten onzent nogal hoog plegen op te geven van de grandioze resultaten die – in hun lichtvaardig optimistische visie – zouden kunnen worden geboekt door een spontaan opwellend verzet tegen een agressor die een binnen de vrije wereld eenzijdig verkozen weerloosheid zou durven aangrijpen om zijn juk op te leggen aan naties die de oren hebben laten hangen naar het „beter blo Jan dan dô Jan". Maar voorshands luidt het antwoord op die vraag nog ontkennend. Want dat de Sovjet-Unie zich met talloze pijnlijke bulten zou moeten terugtrekken uit een Vietnam-achtig wespennest, is tot dusverre een misrekening gebleken. Het binnenlandse verzet is allesbehalve bij machte een dergelijke vernedering van de supermogendheid te bewerkstelligen, in het bijzonder wel doordat de moejahedin-guerrillero's niet in staat zijn te voldoen aan drie essentiële voorwaarden: *eenhoofdige leiding, grootscheepse steun van buitenaf*, en *gedekte aanvoerlijnen* in de trant van de eertijdse Ho Tsji-Minh-trail.

Het moge duidelijk zijn dat de laatstgenoemde omstandigheid niet kan worden verweten aan een volk dat nu eenmaal een land bewoont waar de natuur niet heeft voorzien in een zo uitbundige begroeiing dat logistieke transporten kunnen plaatsvinden zonder door vijandelijke luchtverkenningen te worden opgemerkt. Een overeenkomstig geografisch excuus kan evenwel bezwaarlijk worden aangevoerd waar het gaat om het gemis aan eenhoofdige leiding, dat mede oorzaak is van het uitblijven van massale externe steun in een vicieuze cirkelgang die klaarblijkelijk niet kan worden doorbroken.

De Afghaanse samenleving is van oudsher meer horizontaal dan verticaal gelaagd. In die structuur zijn het steeds de plaatselijke en regionale verbanden geweest – gezin, familie, clan, stam, dorp, enz. – waarin de sociale binding gestalte had gekregen en waarin onder leiding van de Khans een vrijwel volledige autonomie werd opgeëist. Moderniseringspogingen van de centrale overheid moesten daarop wel schipbreuk lijden, vooral omdat dergelijke maatregelen onveranderlijk werden opgevat als bedreigingen van de integriteit van de bestaande verbanden. In nog sterkere mate is dat een rol gaan spelen sinds de islamitische wereld een reveil beleeft en de oude waarden, zeden en gebruiken opnieuw als het hoogste goed is gaan beschouwen: dat de marxistische doelstellingen onverenigbaar zijn met de Islam, betekende een krachtige stimulans voor het merendeel van de verzetsgroeperingen.

Maar een dominerende persoonlijkheid als Khomeiny in Iran, of als Zia-ul-Haq in Pakistan,

heeft de Afghaanse Islam nog immer niet voortgebracht, en daardoor is de horizontale stratificatie ook nog niet doorbroken met een verticale lijn die aan de top een eenhoofdige leiding had kunnen produceren. Dat grondbeginsel van de oorlogvoering blijft derhalve voorlopig nog een illusie. De grote verscheidenheid aan verzetsgroepen kan níét worden gebracht onder een gemeenschappelijke noemer die sterk genoeg is om het bindende element te zijn voor een hechte samenwerking: een samengaan van de belangrijkste groeperingen op islamitische basis viel medio april van dit jaar toch weer uiteen omdat de onderlinge kloof niet blijvend kon worden overbrugd.

Het *Afghaanse Nationale Bevrijdings Front*, geleid door de gematigde Islamiet – van Indiase afkomst – Moedjadidi, geniet internationale erkenning dank zij vele vrienden in de moslemwereld, maar is ten prooi aan een grote verdeeldheid door tal van rivaliserende stromingen. Het *Nationaal Islamitisch Front* van de Pathan-leider Jailani gaat sinds kort weer zijn eigen weg. De door Rabani geleide *Jamiat-i-Islami-Afghani* noemt zich weliswaar liberaal, maar is in wezen conservatief islamitisch en gekant tegen iéder moderniseringsstreven. Een overeenkomstige opstelling neemt Hikmatyar in, met zijn *Islamitische Partij* (Hezb-i-Islami), maar in vergelijking met de doelstellingen van deze groepering zou zelfs Khomeiny nog gematigd mogen heten. De *Harket-i-Inquilab-i-Islami* van Nabi is zeer links gericht, en derhalve uitsluitend tot samenwerking bereid indien de anderen zich willen onderschikken. En dan zijn er bovendien nog talloze etnische verzetsgroeperingen, wortelende in op autonomie beluste stammen zoals de Hazara's en de Noeristani's, die hun rol van opstandelingen in 1978 en '79 hebben verruild voor die van verzetsstrijders in 1980 en daarna.

Al deze afwijkende doelstellingen verhinderen het in functie komen van een eenhoofdige leiding die met een onontbeerlijke „unité de doctrine" zou kunnen komen tot een strakke coördinatie en een doelgerichte bundeling van aller inspanningen: in feite kan er immers niet worden gesproken van een gemeenschappelijk doel waarvoor allen, zonder onderscheid, bereid zijn zich volledig in te zetten. Het gros van de verzetsleiders bevindt zich overigens – omdat binnenslands de Russen een groot militair overwicht tot gelding kunnen brengen – búítenslands. Zij allen wensen door de anderen te worden aanvaard als *de* leider, en vrijwel allen zien zichzelf als het toekomstige staatshoofd van een bevrijd Afghanistan ... zonder te willen begrijpen dat zij alsdan even verbeten zullen worden bestreden door de anderen als dat thans het geval is met Karmal en de Russen!

Nuchter bezien moet dan ook worden geconcludeerd dat – zonder de gevechtsbereidheid van de individuele Afghaanse verzetsstrijder te willen betwijfelen – er van een effectief nationaal verzet in Afghanistan bepaald niet kan worden gesproken. Het verzet is behept met dezelfde structuur als heel de Afghaanse samenleving, en het wortelt daardoor ook niet in een besef van nationale saamhorigheid waaraan de staatsburger zijn persoonlijke motivatie zou kunnen ontlenen. En, zoals reeds opgemerkt, dat ontbreken van een eenhoofdige leiding impliceert tevens dat een eventuele buitenlandse steunverlening moeilijk kan worden gedirigeerd naar „het juiste adres": niet ten onrechte bestaat er een onmiskenbare aarzeling in staten en onder personen die de essentiële externe steun zouden kunnen verzekeren. Die aarzeling moet geheel worden geweten aan de gespletenheid van het Afghaanse volk. Een *afgang* voor een natie die op eigen kracht het vreemde juk onmogelijk zal kunnen afschudden. Een teken aan de wand bovendien voor wie menen, om welke redenen dan ook, de éígen verloren vrijheid in een soortgelijk experiment gemakkelijk te kunnen herwinnen! Want ook de (thans nog) vrije volkeren is de *afgang* in Afghanistan niet bespaard gebleven ...